

## Analyzing the Perspectives of Cultural Activists on Marriage in the Mashhad

Seyedeh Soleil Ziaee<sup>1</sup>

Hossen Bagheri<sup>2</sup>

Received: 17/03/2025

Accepted: 06/12/2025

### Introduction

In recent years, particularly in Iran's metropolises such as Mashhad, significant changes have occurred in marriage patterns, accompanied by rising divorce rates and a decline in marriage. These phenomena are influenced by structural and value-based transformations, including economic instability and cultural shifts toward individualism and Western lifestyles. While existing literature extensively lists cultural, economic, and social obstacles to marriage, there remains a gap in research regarding a systematic, data-driven prioritization of these issues and their corresponding solutions. Most previous studies present disjointed lists of obstacles and solutions without establishing a logical link between a specific problem and its remedy. Furthermore, the perspectives of "social activists", individuals with long-term, field-based experience in marriage facilitation and NGO operations, have been largely overlooked. These activists possess unique insights into practical challenges and the changing dynamics of youth marriage. The present study aims to address this gap by conducting a phenomenological analysis of the views and experiences of social activists in Mashhad. The primary research question is:

- What are the obstacles to marriage and the solutions for countering them from the perspective of social activists in the field of family and marriage?

This study seeks to provide a hierarchical and functional classification of these factors to aid policymakers and cultural planners.

---

1. Department of Clinical Psychology, Institute for Islamic Studies in Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Iran (Corresponding Author). Email: soleilziaee@um.ac.ir  
<https://orcid.org/0009-0002-5670-7147>

2. Department of Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Iran.  
Email: bagheri-ho@um.ac.ir  
<https://orcid.org/0001-5685-3377>



COPYRIGHTS

2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

## Methodology

This study is an applied research project utilizing a qualitative approach and thematic analysis. The statistical population consisted of social activists in the field of marriage in Mashhad. Participants were selected using purposive sampling with the criterion of having at least ten years of practical experience in matchmaking, facilitation, and cooperation with NGOs. Sampling continued until theoretical saturation was reached, resulting in a sample size of 18 individuals (9 females and 9 males). Data were collected through in-depth semi-structured interviews. The gathered data were analyzed using the thematic analysis method proposed by Braun & Clarke (2006) via MAXQDA software. The analysis process involved three stages: open coding, axial coding, and selective coding. To ensure the validity and reliability of the findings, Guba and Lincoln's (1985) four criteria (credibility, transferability, dependability, and confirmability) were employed. Techniques such as member checking (review by participants) and peer debriefing were used to verify the accuracy of the coding and interpretation process.

## Results

The analysis of the interviews yielded 144 initial codes, which were categorized into two groups: problems and solutions. These codes were subsequently organized into 11 basic themes and ultimately classified under five overarching themes.

1. **Individual and Family:** This theme comprises the basic themes of *Knowledge and Skills*, *Family Dysfunction*, and *Psychological-Physical Factors*. The most frequently identified problem was the *lack of necessary psychological knowledge and skills for marriage*, while *family dialogue regarding the philosophy of marriage* emerged as a key solution. The *Family Dysfunction* theme highlighted issues such as inefficient parental attitudes and a lack of familial support.
2. **Islamic Lifestyle:** This theme contrasts the *Islamic Lifestyle* with the *Western Lifestyle*. Highly frequent obstacles included *unrealistic expectations shaped by Western lifestyles* and *consumerism*. Proposed solutions focused on *promoting the Iranian-Islamic lifestyle* and *simplifying marriage ceremonies*.
3. **Economic and Political:** This theme encompasses *Employment and Entrepreneurship*, *Economic Dysfunction*, and *Inefficient Governance*. Major barriers included *lack of employment opportunities for men* and *economic insecurity*. Suggested solutions involved *government support for easy marriage*, *housing provision*, and *economic support packages*.
4. **Participation in Marriage:** This novel theme addresses *NGOs and Jihadist Capacity* as well as *Matchmaking Challenges*. Activists identified *weak and ineffective NGO activities* and a *shortage of intermediaries (matchmakers)* as key problems. Corresponding solutions emphasized *jihadist cultural work to facilitate marriage* and the *organization of systematic matchmaking mechanisms*.

The findings notably prioritized cultural and soft-warfare aspects (media and lifestyle) alongside economic factors, distinguishing this study from those focusing solely on financial constraints.

### **Discussion and Conclusion**

The findings of this research align with and expand upon previous studies by organizing obstacles and solutions into a coherent, hierarchical model. While economic factors remain a necessary condition for marriage, the social activists emphasized cultural and cognitive factors, specifically the influence of media and the shift towards Western lifestyles. They play a central role. The study introduces two significant dimensions less emphasized in prior literature: *Participation* (the role of NGOs and intermediaries) and *Persuasion* (Media warfare). The paper suggests that resolving the marriage crisis in Iran requires a comprehensive, coordinated action plan involving families, public institutions (NGOs), governance bodies, and media. The government must address economic instability and housing, while families and educational institutions must focus on skill-building and correcting unrealistic expectations. Crucially, the media must adopt a strategic approach to counter negative narratives and promote the value of marriage. Future research is recommended to design operational intervention models based on the specific *Problem-Solution* pairs identified in this study.

**Keywords:** Marriage Obstacles, Marriage Solutions, Social Activists, Mashhad, Qualitative Analysis.

## References

- Abbasi Shavazi, M. T., & Delavar, M. (2019). Media, love and marriage: a study of the relationship between social and mass media with liquid love and attitude towards marriage. *Cultural Research of Iran*, 12(48), 51-74. [In Persian]
- Abdullah, H. S., Li, L. P., & David, A. P. V. (2011). Gender differences in mate selection criteria among Malaysian undergraduate students. *Sarjana*, 26(2), 33-50.
- Alaei Bousejin, M. (2021). Developing sociological strategies to remove cultural, social, and economic obstacles to youth marriage. *Social Development Studies of Iran*, 13(2), 237-247. [In Persian]
- Alamdar, F. S. (2007). The issue of marriage, policies and government actions. *Women's Strategic Studies*, 9(35), 64-99. [In Persian]
- Alavi, M., Alahdad, R., & Shafeq, S. M. (2014). Mate selection criteria among postgraduate students in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 5075-5080.
- Ansarian, H. (2000). *Family system in Islam*. Qom: Umm Abiha. [In Persian]
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. United States of America: Sage Publications.
- Faghihi, A. N. (2018). Manifestations of Islamic lifestyle in couple counseling. *Islamic Journal of Women and Family*, 6(11), 29-47. [In Persian]
- Farshi Sobhkhiz, F., Namvar, H., & Zare, Z. (2020). Developing a marriage parenting model. *Social Work*, 9(4), 41-49. [In Persian]
- Foroutan, Y. (2018). A social approach to marriage patterns in Iran. *Journal of the Population Association of Iran*, 13(26), 9-36. [In Persian]
- Fozouni, M., & Kashian, A. (2023). An analysis of economic components affecting the rate of marriage and divorce with an emphasis on women's economic participation. *Islamic Journal of Women and Family*, 11(2), 59-91. [In Persian]
- Ghotbi, S., Hadavi, A., Rahnama, A., & Baghani, F. (2014). Analysis of doctrinal dimensions and components of Islamic lifestyle in Razavi teachings. *Epistemological Studies in Islamic University*, 3(18), 435-450. [In Persian]
- Heidari, J., Jafari, H., Afzal, M. A., Mohammadpour Tahmtan, R. A., & Mahmoudi Alami, G. (2008). Marriage criteria from the perspective of students of Mazandaran University of Medical Sciences. *Journal of Nursing Research*, 3(10), 53-60. [In Persian]
- Hobbs, M., Owen, S., & Gerber, L. (2017). Liquid love? dating apps, sex, relationships and the digital transformation of intimacy. *Journal of Sociology*, 53(2), 271-284.

- Hosseini, M., Mohammadi, M., Yaghmaei, F., & Alavi Majd, H. (2005). Survey of priorities in mate selection criteria among couples on the verge of marriage in Tehran. *Journal of Pajoohandeh*, 12(6), 505-512. [In Persian]
- Jamshidian Naeini, Y., Younesi, F., & Ghaderi, Z. (2015). The effectiveness of pre-marriage skills training on personal growth of single girls. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 6(23), 121-138. [In Persian]
- Kamalpourkhoob, N., & Roozbehani, M. R. (2024). Modeling how professional social activism of teachers in society works with emphasis on their social responsibility. *Journal of Teacher Professional Development*, 9(4), 77-95. [In Persian]
- Kanaani, M. A., & Mohammadzadeh, H. (2016). Network contacts and the experience of liquid love: a qualitative study of female students at University of Guilan. *Cultural Research of Iran*, 9(1), 115-147. [In Persian]
- Kaveh Firouz, Z., & Sarem, A. (2017). The effect of lifestyle components on single girls' attitudes toward marriage: A case study of employees of Shiraz University of Medical Sciences. *Social Issues of Iran*, 8(1), 73-95. [In Persian]
- KaveheiSedeh, S., Yousefi, Z., & Torkan, H. (2022). Investigating the marriage counseling method by marriage counseling experts and extracting an expert-based pre-marriage counseling model. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 23(1), 26-37. [In Persian]
- Kaviani Arani, M. (2015). *Textbook of Islamic lifestyle*. Qom: Research Institute of the Seminary and University. [In Persian]
- Khalajinia, Z., Abbasi, M., & Khaki, I. (2018). Lived experience of student marriage: a phenomenological study. *Qom University of Medical Sciences Journal*, 12(5), 79-89. [In Persian]
- Lincoln, Y. S. (1985). *Naturalistic inquiry* (Vol. 75). United States of America: Sage.
- Mahmoudi, A., Habibi, A., & Jamrasi, D. (2022). The role of public participation in governance transformation. *Specialized Quarterly of Transcendent Governance*, 2(4), 31-46. [In Persian]
- Maliki, A. E. (2009). Determinants of mate selection choice among university students in South-South Zone of Nigeria. *Edo Journal of Counselling*, 2(2), 165-174.
- Masoudi, H., Noghani Dokht Bahmani, M., & Behravan, H. (2018). Pre-work ceremonies; manifestation of conspicuous consumption of marriage rituals. *Women's Strategic Studies*, 20(79), 87-114. [In Persian]
- Masoudinia, M., & Talebi, F. (2015). Lifestyle and marriage culture. *Spiritual Research*. Retrieved from <http://pmbo.ir> [In Persian]

- Mehdizadeh, S. N., Soleimani, A. A., & Fathi Ashtiani, A. (2014). Effectiveness of behavioral couple therapy in improving marriage function and reducing marital conflicts among couples with an addicted member. *Clinical Psychology and Personality, 21*(10), 117-126. [In Persian]
- Mehrabanifar, H., Dejhbord, M., & Emami, K. (2021). The tradition of marriage matchmaking; from problemology to educational empowerment: A case study of marriage matchmaking in Mashhad. *Women and Family Studies, 9*(2), 9-33. [In Persian]
- Moser, A., & Korstjens, I. (2018). Series: practical Guidance to Qualitative Research. Part 3: Sampling, Data Collection and Analysis. *European Journal of General Practice, 24*(1), 9-18.
- Muraru, A., & Turliuc, M. (2012). Family-of-origin, romantic attachment and marital adjustment: a path analysis model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 33*, 90-94.
- Nourani, M., Refahi, J., & Gholtash, A. (2013). *Reluctance to marry: an individual, cultural, or economic problem*. Tehran: National Conference of Iranian Counseling Association. [In Persian]
- Onu, F. O., & Armstrong, M. P. (2013). The ideal man: an investigation into qualities that influences mate selection among female undergraduate students. *International Journal of Business, Humanities and Technology, 3*(1), 80-84.
- Rahmanipour, R. (2022). *Factors affecting the increase in the age of marriage among youth*. Tehran: Research Center of the Islamic Parliament. [In Persian]
- Riahi, M., & Khayatan, F. (2018). The relationship between attitude towards parents, trust in interpersonal relationships, and attitude towards pre-marital relationships with desire to marry in single youth in Isfahan. *Women and Family Studies, 6*(1), 69-92. [In Persian]
- Robitschek, C. (1998). Personal Growth Initiative: the Construct and its Measure. *Measurement and Evaluation in Counselling and Development, 30*, 183-198.
- Robitschek, C., Ashton, M. W., Spering, C. C., Geiger, N., Byers, D., Schotts, G. C., & Thoen, M. A. (2012). Development and psychometric evaluation of the personal growth initiative scale-II. *Journal of Counseling Psychology, 59*(2), 274.
- Sadeghi Fasaee, S., & Bani Jamali, S. M. (2019). Youth, family and marriage management. *Strategic Studies on Youth and Sports, 18*(44), 1-34. [In Persian]
- Sadeghi, R., & Shekofteh Gohari, M. (2017). A study of the consequences of unemployment on delay in marriage of youth in Tehran. *Social Welfare and Development Planning, 8*(30), 142-175. [In Persian]

- Statistical Center of Iran. (2022). *Statistical yearbook: total population of the country*. Retrieved from <https://amar.org.ir> [In Persian]
- Stone, M. K., & Hutchinson, R. L. (2009). Familial conflict and attitudes toward marriage. *Journal of Divorce and Remarriage*, 76(1), 54-68.
- Student Marriage System (Hamresan). (2024). *About us*. Retrieved from <https://hamresaan.ir> [In Persian]
- Tashiro, T., & Frazier, P. (2003). "I will never be in relationship that again": Personal growth following romantic relationship breakup. *Personal Relationships*, 10, 113-128.
- Taube, J., & Warnaby, G. (2017). How brand interaction in pop-up shops influences consumers' perceptions of luxury fashion retailers. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 21(3), 385–399.
- Tayebinia, M. (2014). The extent of youth's desire to marry and identification of its obstacles and problems. *Sociology of Youth Studies*, 5(16), 63-86. [In Persian]
- Weiss, J. M. (2014). *Marital preparation, experiences, and personal qualities in a qualitative study of individuals in great marriages*. USA: Utah State University.

مقاله‌ی علمی - پژوهشی

**تحلیل دیدگاه‌های کنشگران اجتماعی خانواده و ازدواج در شهر مشهد**سَلیل ضیائی<sup>۱</sup>حسین باقری<sup>۲</sup>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۵

مشاهده‌ی مقاله‌ی منتشر شده: دوره‌ی ۲۰، شماره‌ی ۲

[http://www.farhangekhorasan.ir/article\\_235565.html](http://www.farhangekhorasan.ir/article_235565.html)**چکیده**

پژوهش‌های مختلفی درباره‌ی موانع ازدواج و کاهش نرخ پیوند زناشویی در جامعه‌ی ایران و راهکارهای مقابله با آن انجام شده است. واکاوی این مسئله از دیدگاه کنشگران اجتماعی می‌تواند به شناسایی و تبیین دقیق‌تر این موضوع کمک کند. براین اساس، پژوهش حاضر با رویکرد کیفی به بررسی دیدگاه‌های کنشگران اجتماعی شهر مشهد در مورد موانع و راهکارهای ازدواج اختصاص یافته است. برای این پژوهش، از روش نمونه‌گیری دردسترس استفاده شده و ۱۸ نفر (شامل ۹ زن و ۹ مرد) از کنشگران اجتماعی حوزه‌ی ازدواج انتخاب شدند. ملاک انتخاب کنشگران اجتماعی سابقه‌ی فعالیت بیش از ده سال در حیطة‌ی واسطه‌گری و تسهیل‌گری ازدواج بوده است که ترکیبی از دانش، تجربه، تعهد و مهارت را داشته و به‌صورت همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد فعالیت می‌کنند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد. اطلاعات به‌دست‌آمده با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA تحلیل گردید که در مجموع ۱۴۴ مضمون اولیه

۱. استادیار روانشناسی بالینی، گروه تعلیم و تربیت اسلامی، پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران. نویسنده مسئول  
soleilziaee@um.ac.ir

<https://orcid.org/0009-0002-5670-7147>

bagheri-ho@um.ac.ir

۲. دکترای روانشناسی، پژوهشگر و مدرس مدعو دانشگاه فردوسی مشهد، ایران

<https://orcid.org/0001-5685-3377>

COPYRIGHTS

2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

با روش تحلیل مضمون براون و کلارک (2006) در دو طبقه‌ی مشکل و راهکار استخراج شد و در قالب یازده مضمون پایه جای گرفتند. سرانجام پس از بررسی و تحلیل داده‌ها، مضامین پایه ذیل پنج مضمون فراگیر (شامل مضامین فردی و خانوادگی؛ سبک زندگی اسلامی؛ اقتصادی - سیاسی؛ مشارکت‌پذیری در امر ازدواج و مضمون فراگیر متقاعدسازی) قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهد برای حل بحران ازدواج در ایران می‌باید نهادهای خانواده، نهادهای مردمی و سمن‌ها، واسطه‌گران و نهادهای حاکمیتی طی برنامه‌ای جامع و هماهنگ به ایفای نقش خود بپردازند. کنشگران اجتماعی به تأثیرپذیری جوانان از رسانه‌ها در وجوه مختلف مانند انتخاب همسر، گزینش سبک زندگی آرمانی و انتظارات از روابط توجه ویژه‌ای داشته‌اند. همچنین، جوانان و خانواده‌ها مسائل اقتصادی را شرطی لازم برای ازدواج تلقی می‌کنند و این ادراک مانعی برای تحقق ازدواج در شرایط ناپایدار اقتصادی است.

**واژه‌های کلیدی:** موانع ازدواج، راهکارهای ازدواج، کنشگران اجتماعی، مشهد.

#### مقدمه

در سال‌های اخیر، به ویژه در کلان‌شهرهای ایران، تغییرات عمده‌ای در الگوهای ازدواج رخ داده است (فرشی صبح‌خیز، نامور و زارع، ۱۳۹۹: ۴۳). باید توجه داشت که این پدیده تحت‌تأثیر تحولات ساختاری و ارزشی قرار گرفته و با موانع و آسیب‌هایی همراه شده است (فروتن، ۱۳۹۷: ۳۴). برای درک تحولات در الگوهای ازدواج، بررسی عوامل فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی ضروری است و فعالان اجتماعی با تأکید بر ارزش‌ها و آموزه‌های اسلامی می‌توانند نقش کلیدی در شکل‌دهی نگرش‌های اجتماعی و تأثیر بر گفتمان‌های مرتبط با ازدواج داشته باشند (فرشی صبح‌خیز، نامور و زارع، ۱۳۹۹: ۴۳). تحقیقات نشان می‌دهند که مشکلات اقتصادی، تغییر نگرش‌های فرهنگی و چالش‌های اجتماعی بر تمایل و نوع ازدواج تأثیر مستقیم دارند (فزونی و کاشیان، ۱۴۰۲: ۸۵). به‌ویژه در شهر مشهد، به‌عنوان یکی از مراکز مذهبی و فرهنگی ایران با نرخ روبه‌رشد طلاق و کاهش ازدواج در سال‌های اخیر (سالنامه آماری، ۱۴۰۱)، بررسی این موضوع می‌تواند ابعاد جدیدی از چالش‌ها و فرصت‌ها را آشکار کند. باوجود اینکه پیشینه‌ی پژوهشی در زمینه‌ی موانع و راهکارهای ازدواج آسان غنی به نظر می‌رسد، اما جای خالی پژوهش‌های بیشتر با هدف

طبقه‌بندی و حیطة‌بندی نوین و کاربردی موانع و راهکارهای ازدواج آسان و تدقیق مضامین اختصاصی هر حیطة برای دستیابی به برنامه‌های مداخله‌ای کاربردی به چشم می‌خورد. چه‌بسا با گذشت زمان، عوامل مؤثر برای طراحی راهکارهای مداخله‌ای تسهیل‌گر ازدواج دستخوش دگرگونی شده و نیازمند بررسی روزآمد است.

بنابراین، پژوهش حاضر با هدف مطالعه پدیدارشناختی دیدگاه‌ها و تجارب فعالان اجتماعی مشهد، به دنبال درک عمیق‌تری از نگرش‌ها و ارزش‌های مرتبط با ازدواج است. این مطالعه به دنبال شناسایی مشکلات و راهکارهای ازدواج از دیدگاه کارشناسان است و قصد دارد به این سؤال پاسخ دهد که موانع ازدواج و راهکارهای مقابله با آن از دیدگاه کنشگران اجتماعی خانواده و ازدواج به‌عنوان پیشگامان تغییرات فرهنگی در جامعه چیست؟

### پیشینه‌ی پژوهش

پژوهش‌ها نشان می‌دهند متغیرهایی مانند جنسیت، محل سکونت و وضعیت تأهل تأثیری در اولویت‌بندی ازدواج از نظر جوانان نداشته‌اند (طیبی‌نیا، ۱۳۹۳: ۸۰؛ فزونی و کاشیان، ۱۴۰۲: ۸۵). عوامل فرهنگی و فردی، از جمله فردگرایی و دوری از ارزش‌های اخلاقی، اجتماعی و معنوی، به‌عنوان مهم‌ترین دلایل بی‌رغبتی به ازدواج مطرح شده‌اند. همچنین، بیش از نیمی از افراد بدون مشکل مالی، تمایلی به ازدواج ندارند، که نشان‌دهنده‌ی تأثیر تغییرات فرهنگی بر نگرش‌هاست (نورانی، رفاهی و قلتاش، ۱۳۹۲: ۲۵).

در ایران، پژوهش‌های متعددی در زمینه‌ی بررسی موانع ازدواج به‌هنگام، آسان و آگاهانه و پایدار در حیطة‌های متعدد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، حکمرانی و فردی (طیبی‌نیا، ۱۳۹۳: ۸۰؛ فزونی و کاشیان، ۱۴۰۲: ۸۵) انجام شده که جدول ۱ خلاصه‌ای از این پژوهش‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۱: موانع مطرح‌شده برای ازدواج به‌هنگام، آسان، آگاهانه و پایدار در پژوهش‌های پیشین

فردی	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	حکمرانی
عدم آگاهی و آموزش‌های مناسب	عدم آگاهی درست از چگونگی شروع مراحل ازدواج	رسوم دست‌وپاگیر	اشتغال	عدم وجود سازمانی خاص در زمینه‌ی ازدواج و تشکیل خانواده
مشکل در انتخاب همسر	عدم شناخت از ملاک‌های درست در انتخاب همسر	رسومات مالی پرهزینه مانند مهریه و جهیزیه سنگین	مسکن	ناکارآمدی نهادهای متولی امر ازدواج
تردید در ازدواج و تشکیل زندگی مشترک	عدم توافق با فردی که به‌عنوان همسر انتخاب خواهد شد	توقعات بالای خانواده‌ها	هزینه‌ی سنگین معیشت	نبود مکان‌های مناسب و تعریف شده جهت آشنایی جوانان
ترس و نگرانی از ناموفق بودن ازدواج	تجربه‌ی شکست در خواستگاری‌های قبلی	بالابودن سطح توقعات دختر و پسر در ازدواج	هزینه‌های سنگین قبل و بعد از ازدواج	عدم دسترسی آسان به مراکز مشاوره
سخت‌گیری، وسواس و حساسیت افراد در انتخاب همسر	پایدار نبودن ملاک‌های انتخاب همسر	چشم‌وهم‌چشمی در ازدواج	وابستگی مالی پسران به والدین	عدم پخش برنامه‌های آموزشی در زمینه‌ی ازدواج توسط رسانه‌ها
بی‌اعتمادی به مردان	سخت‌گیری خانواده‌ها	اعتقاد به ازدواج پس از اتمام تحصیلات	فاصله‌ی طبقاتی خانواده‌ی دختر و پسر	عدم برگزاری نشست‌های تخصصی در زمینه‌ی ازدواج
عدم پذیرش نظام مردسالاری از سوی زنان	قاعده‌ی کسب رضایت والدین	بالابودن تحصیلات دختر نسبت به پسر		عدم وجود مباحث عمده پیرامون ازدواج در کتب درسی در سطح مدارس
عدم تمایل دختران به ازدواج به‌خاطر برخورداری از استقلال مالی، عاطفی و اجتماعی	آشنایی اندک با روحیات جنس مخالف	عیب شمردن طرح مسئله ازدواج توسط خانواده دختر		گسترش روابط آزاد جنسی در جامعه
عدم تحمل فشارهای زندگی از سوی زنان و تمایلشان به تعیین سرنوشت خودشان	ادامه تحصیل به‌ویژه برای دختران	عدم ابراز تمایل به ازدواج در خانواده توسط فرزندان		عدم وجود اولویت استخدام برای متأهلین جوان

فردی	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	حکمرانی
احساس آرامش از زندگی مجردی	از دست دادن فرصت‌های شغلی به قصد یافتن مشاغل با منزلت از سوی مردان	دخالت و سخت‌گیری والدین		عدم واگذاری مسکن به صورت اجاره به شرط تملیک به زوج‌های جوان
عدم توانایی در انجام وظایف همسری	عدم احساس مسئولیت‌پذیری توسط پسران	مخالفت خانواده‌ها با انتخاب همسر توسط فرزندان		دشواری در پرداخت و بازپرداخت و ناکافی بودن وام ازدواج
داشتن بیماری یا نقص جسمانی و مشکلات روانی	اعتیاد پسران	تأکید خانواده‌ها در ازدواج فرزندان با فرد مورد نظر آن‌ها		
		تعصب خانواده‌ها در زمینه ازدواج با فرد هم‌زبان و هم‌شهری		
		اعتقاد خانواده‌ها به ازدواج فامیلی		
		قاعده‌ی ازدواج بر اساس نوبت سنی در فرزندان هم‌جنس		
		اعتقاد خانواده‌ها به کوچک‌تر بودن دختر از پسر هنگام ازدواج هزینه سنگین معیشت		

از طرفی، پژوهش‌ها، راهکارهای فرهنگی - اجتماعی (کاوه‌ای سده، یوسفی و ترکان، ۱۴۰۱: ۳۲؛ علایی بوسجین، ۱۴۰۰: ۲۴۳؛ فرشی صبح‌خیز، نامور و زارع، ۱۳۹۹: ۴۳)، راهکارهای اقتصادی (فزون‌ی و کاشیان، ۱۴۰۲: ۸۵؛ علایی بوسجین، ۱۴۰۰: ۲۴۳) و راهکارهای حکمرانی (خلجی‌نیا، عباسی و خاکی، ۱۳۹۷: ۸۶؛ رحمانی‌پور، ۱۴۰۱: ۱۵؛ صادقی فسایی و بنی‌جمالی، ۱۳۹۸: ۲۶؛ مسعودی، نوغانی دخت بهمنی و بهروان، ۱۳۹۷: ۱۰۹؛ مهربانی فر، دژبرد و امامی، ۱۴۰۰: ۲۸) ارائه داده اند (جدول ۲).

جدول ۲: راهکارهای مطرح‌شده برای ازدواج به هنگام، آسان، آگاهانه و پایدار در پژوهش‌های پیشین

اقتصادی	فرهنگی - اجتماعی	حکمرانی
ارائه تسهیلات مالی جهت ازدواج بهنگام	ترویج آگاهی و تغییر نگرش‌ها	تقویت همیاری همه‌جانبه افراد و سازمان‌ها در مراحل مختلف ازدواج
ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای جوانان و قایل شدن امتیاز ویژه‌ی استخدامی برای جوانان متأهل	ترویج ازدواج در سنین پایین	اجرای شدن دقیق قانون تسهیل ازدواج جوانان مصوبه (۱۳۸۴/۰۹/۲۷)
مشارکت اقتصادی زنان در تأمین هزینه‌ی خانوار	ترویج ملاک‌های مناسب ازدواج براساس متون ادبی کهن ایران	ساماندهی مشاوره‌ی ازدواج و همسریابی در جهت ایجاد امکان یافتن مورد مناسب برای ازدواج
حل مشکل مسکن جوانان توسط دولت	الگوبرداری از افراد مناسب	تبیین نظری جایگاه واسطه‌گری در فرایند ازدواج
کم کردن هزینه‌های مربوط به مراسم و خریدهای ازدواج با اختصاص سالن و فروشگاه‌های مخصوص	تبیین ضرورت استفاده از مشاوره ازدواج با توجه به تغییرات فردی اجتماعی نوین	توانمندسازی آموزشی واسطه‌گران ازدواج
تشویق به زندگی در کنار خانواده یکی از زوجین	پیشگیری از کژ کاری خانواده و افراد در زمینه ازدواج با استفاده از خدمات مشاوره ازدواج	اختصاص نیمی از بودجه برای سرمایه‌گذاری جهت ایجاد اشتغال پایدار و درآمدزا و نیم دیگر بودجه جهت تخصیص وام
همیاری در هزینه‌های ازدواج	اقدام فرهنگی خصوصاً از طریق رسانه‌ها	رفع ناکارآمدی کمیته‌های استانی ساماندهی ازدواج و بهره‌گیری از نظرات جامعه‌شناسان و روان‌شناسان متخصص در زمینه‌ی ازدواج
پرداخت وام‌های قرض‌الحسنه برای ازدواج	سوق دادن نگرش خانواده‌ها در جهت اولویت‌دهی به ازدواج فرزندان	بازتعریف مدیریت ازدواج از سوی خانواده‌ها به منظور تسهیل امر ازدواج
ایجاد شغل‌های پاره‌وقت در دوران تحصیل	اعطای بینش به جوانان در جهت تلاش برای رفع موانع فرهنگی ازدواج	حفظ سنت‌های فرهنگی در زمینه ازدواج و درعین حال کاهش هزینه‌ها آن‌ها
ترغیب خیرین برای کمک به ازدواج جوانان	اصلاح کارآمدی والدگری ازدواج با تأکید بر آموزش مسائل اجتماعی، روان‌شناختی و اخلاقی و فرهنگی دخیل در ازدواج به والدین	تغییر قانون «اخراج دختران ازدواج کرده از مدارس» به «اخراج افراد برهم‌زننده امنیت اخلاقی مدرسه»، به این معنی که به‌جای اخراج دختران ازدواج کرده هرکس با رفتار یا گفتار یا پوشش و آرایش و یا آوردن عکس و فیلم و... زمینه‌ی تحریک جنسی هیجانی دیگر دانش‌آموزان را فراهم کند، چه مجرد و چه متأهل، اخراج شود

اقتصادی	فرهنگی - اجتماعی	حکمرانی
	توجه دادن به خانواده‌ها در مورد لزوم ازدواج بهنگام	حمایت از ازدواج دانشجویی
	ممکن نشان دادن ازدواج آسان از طریق رسانه	اولویت دادن به متأهلان در پذیرش برای تحصیلات عالی
	ترغیب شخصیت‌ها و افراد دارای ظرفیت‌های اقتصادی به ازدواج آسان (بدون خرج و مراسم سنگین) برای فرزندان‌شان در جهت فرهنگ شدن ازدواج آسان در جامعه	امتیاز دادن به دانشجویان متأهل از قبیل تسهیلات مرخصی ازدواج
	سعی در رفع ترس جوانان از ازدواج؛ توجه دادن به خانواده‌ها در خصوص آثار منفی مهریه‌ی سنگین	پرداخت کمک‌هزینه توسط دانشگاه و بازپرداخت در طول دوران اشتغال
	فعال‌سازی صاحبان سخن و قلم در جهت تسهیل ازدواج	امکان انتقال دانشجو به دانشگاه نزدیک محل سکونت به دلیل ازدواج
	شناسایی و توقف تولید محتواهایی که جوانان را از ازدواج باز می‌دارد	کم کردن هزینه تحصیل برای متأهلین
	آشنا کردن مردم با نظر دین در مورد آسان‌گیری ازدواج و همچنین ارتقای سطح ایمان آنان	تأمین اشتغال متأهلین در هنگام تحصیل
	ارزش‌گذاری برای تأهل	ایجاد و تخصیص خوابگاه‌های متأهلی
	گسترش فرهنگ حجاب	اجرای راهبردهای اثرگذار در زمینه کاهش سن ازدواج مانند حکمرانی نظام آموزشی و تقویت مشاغلی که نیاز به آموزش عالی ندارند
	گسترش فرهنگ فناعت و ساده‌زیستی	گسترش کارآفرینی و بنگاه‌های اقتصادی کوچک
	ترویج ازدواج در خلال تحصیل	
	ترویج الگوهای فرهنگی ازدواج در سن پایین	
	بررسی سیره‌ی اهل بیت (ع) در مورد ازدواج آسان و بیان آن	
	جلوگیری از بی‌بندوباری و ابتذال و فساد اخلاقی	
	اصلاح فرهنگ اشتغال	
	کنترل مهاجرت روستاییان به شهرها	

اقتصادی	فرهنگی - اجتماعی	حکمرانی
	نقد فرهنگ غلط لزوم ازدواج فرزند بزرگ‌تر قبل از کوچک‌تر	

همانطور که جداول ۱ و ۲ نشان می‌دهد، با وجود ارزش بالای بررسی موانع و راهکارهای ازدواج آسان در ادبیات پژوهشی، می‌توان چند محدودیت و شکاف پژوهشی را در این بدنه از ادبیات شناسایی کرد: الف. ساختار فهرست‌وار و عدم پیوستگی: اغلب پژوهش‌های پیشین، موانع و راهکارها را به صورت فهرستی مجزا ارائه داده‌اند. در این رویکرد، ارتباط مستقیم و نظام‌مند بین یک «مانع» مشخص و «راهکار» متناظر با آن کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به عبارت دیگر، راهکارها به صورت کلی و در پاسخ به مجموعه‌ای از مشکلات پیشنهاد شده‌اند، نه به شکل مدلی مداخله‌ای که هر مشکل را با راه حل خاص خود پیوند دهد. ب. فقدان اولویت‌بندی مبتنی بر داده: پیشینه‌ی موجود مجموعه‌ای از عوامل را برمی‌شمارد اما به ندرت مشخص می‌کند که کدام یک از این موانع یا راهکارها از دیدگاه نخبگان، متخصصان یا خود جوانان از اهمیت و فراوانی بیشتری برخوردار است. این امر اولویت‌بندی سیاست‌گذاری‌ها را دشوار می‌سازد. ج. محدودیت در ارائه‌ی مضامین نوین: اگرچه دسته‌بندی‌های اصلی (فرهنگی، اقتصادی و غیره) جامع‌اند، اما ممکن است برخی مضامین نوظهور و بین‌رشته‌ای مانند نقش نهادهای واسط، مشارکت‌پذیری اجتماعی (نقش سمن‌ها و خیرین) و جنگ شناختی و رسانه‌ای (متقاعدسازی) به صورت یک مضمون مستقل و محوری کمتر مورد توجه قرار گرفته باشند.

اما پژوهش حاضر با اتخاذ رویکرد کیفی نظام‌مند، نه تنها شکاف‌های موجود در پژوهش‌های پیشین را پوشش می‌دهد، بلکه نوآوری‌های مفهومی و ساختاری مهمی را نیز ارائه می‌کند. اول، ساختار سلسله‌مراتبی و نظام‌مند: برخلاف ساختار عمدتاً خطی و فهرست‌وار مطالعات قبلی، پژوهش جدید از یک ساختار سلسله‌مراتبی (مضمون فراگیر - مضمون پایه - طبقه - مضمون اولیه) بهره می‌برد. این ساختار به درک عمیق‌تری از روابط بین مفاهیم کمک می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه مشکلات جزئی (مضامین اولیه) در کنار هم قرار گرفته و مضامین کلان‌تری را شکل می‌دهند. این مسئله در پیشینه‌ی پژوهش کمتر دیده می‌شود. دوم، پیوند مستقیم و کاربردی بین موانع (مشکل) و راهکارها: یکی از برجسته‌ترین نقاط قوت این پژوهش، طبقه‌بندی

دوگانه‌ی «مشکل» و «راهکار» در ذیل هر مضمون پایه است. این رویکرد پیوندی مستقیم و منطقی بین چالش شناسایی شده و راه‌حل پیشنهادی ایجاد می‌کند. برای مثال، در ذیل مضمون «دانش و مهارت»، مستقیماً پس از بیان «فقدان دانش و مهارت‌های روان‌شناختی»، راهکارهایی مانند «آموزش و تقویت مهارت زندگی» و «برگزاری دوره آموزشی» ارائه می‌شود. این ویژگی، نتایج پژوهش را بسیار کاربردی‌تر و مناسب برای سیاست‌گذاری می‌سازد. سوم، جامعیت مفهومی و معرفی مضامین نوین: پژوهش جدید با معرفی مضامین فراگیر نوینی مانند «مشارکت‌پذیری در امر ازدواج» و «متقاعدسازی»، ابعاد مغفول مانده در مطالعات پیشین را به خوبی پوشش داده است. در حالی که پژوهش‌های قبلی به نقش خانواده یا دولت اشاره داشتند، این پژوهش به صورت متمرکز به چالش‌های واسطه‌گری و ظرفیت‌سمن‌ها و گروه‌های جهادی می‌پردازد که این یک نوآوری مهم است. این پژوهش به طور مشخص نقش «رسانه سوگیرانه» را به عنوان یک مشکل و «تخاذ سیاست‌های رسانه‌ای مؤثر» را به عنوان راهکار تحلیل می‌کند. این نگاه دقیق به جنگ روایت‌ها و نقش رسانه در شکل‌دهی به نگرش‌ها، عمیق‌تر از اشاره کلی به «اقدام فرهنگی از طریق رسانه‌ها» در پژوهش‌های پیشین است. چهارم، ارائه‌ی فراوانی و وزن‌دهی به مضامین: این داده به پژوهشگر و سیاست‌گذار اجازه می‌دهد تا درک کند کدام مفاهیم از نظر اساتید و نخبگان از اهمیت بیشتری برخوردار بوده‌اند. برای مثال، فراوانی بالای مضامینی چون «توقعات و انتظارات نابجا شکل‌گرفته براساس سبک زندگی غربی» (۱۶)، «افزایش فرهنگ تجمل‌گرایی و مصرف‌گرایی» (۱۲) و «فردگرایی» (۱۱) به وضوح نشان‌دهنده‌ی اولویت این چالش‌های فرهنگی از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش است؛ امری که در پیشینه‌ی پژوهش صرفاً به عنوان یک مورد در یک فهرست طولانی ذکر شده بود. پنجم، عمق‌بخشی به مضامین پیشین؛ برای نمونه، «موانع فردی» در پژوهش‌های پیشین به صورت فهرستی از ترس‌ها و تردیدها بود، اما در این پژوهش به سه زیرمجموعه‌ی دقیق «دانش و مهارت»، «کژکاری خانواده» و «عوامل روان‌شناختی-جسمانی» تفکیک شده است که این دسته‌بندی، تحلیل را دقیق‌تر و مداخلات را متمرکزتر می‌سازد. در مجموع، می‌توان این‌گونه استدلال کرد که هرچند ادبیات پژوهشی موجود، چهارچوب کلی موانع و راهکارهای ازدواج را در حوزه‌های فردی، فرهنگی، اقتصادی و حکمرانی مشخص نموده است، اما اغلب این مطالعات از منظر ساختاری فاقد پیوند نظام‌مند بین مشکلات

و راهکارها و همچنین اولویت‌بندی مبتنی بر داده بوده‌اند. پژوهش حاضر با ارائه‌ی مدل سلسله‌مراتبی و داده‌محور (مبتنی بر فراوانی)، ضمن ایجاد پیوندی مستقیم میان هر مانع و راهکار متناظر با آن، با معرفی ابعاد جدیدی همچون «مشارکت‌پذیری» و «متقاعدسازی»، به غنای مفهومی این حوزه افزوده و شکاف موجود در پژوهش‌های پیشین را به نحو مؤثری پر می‌کند. بنابراین، می‌توان گفت در رابطه با موانع و راهکارهای ازدواج آسان نیاز به ادامه‌ی تحقیقات به دلیل پیچیدگی و تغییرپذیری شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه‌ی ایران همچنان پابرجاست. تحولات سریع در سبک زندگی جوانان، تأثیرات فناوری‌های نوین و رسانه‌های اجتماعی، و تغییرات اقتصادی- حکمرانی که به صورت مستمر رخ می‌دهند، باعث می‌شود که موانع و راهکارهای ازدواج نیز دچار تحول و بازتعریف شوند. علاوه بر این، تفاوت‌های منطقه‌ای و فرهنگی در ایران، و نیاز به طراحی راهکارهای بومی و متناسب با شرایط خاص هر گروه جمعیتی، ضرورت پژوهش‌های جدید را دوچندان می‌کند. از سوی دیگر، سیاست‌گذاران و نهادهای مختلف برای برنامه‌ریزی مؤثر و پایدار نیازمند داده‌ها و شواهد به‌روز و معتبرند تا بتوانند مداخلات هدفمند و اثربخش در حوزه‌ی ازدواج آسان را طراحی کنند. بنابراین، پژوهش‌های مداوم و به‌روز در این حوزه، زمینه‌ساز سیاست‌گذاری‌های کارآمد و ارتقای کیفیت زندگی جوانان است.

### روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر در زمره‌ی تحقیق‌های کاربردی قرار می‌گیرد که با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون<sup>۱</sup> به توصیف و تبیین دیدگاه‌های کنشگران حیطه‌ی ازدواج می‌پردازد. در این مقاله از روش تحلیل مضمون براون و کلارک (2006) استفاده شده که مبتنی بر شش مرحله است: الف. آشنایی با داده‌ها (خوانش مکرر و درک عمیق محتوا). ب. ایجاد کدهای اولیه (شناسایی و کدگذاری بخش‌های معنادار). ج. جستجوی مضامین (سازماندهی کدها به مضامین بالقوه). د. بازبینی مضامین (ارزیابی انسجام و تطابق با داده‌ها). ه. تعریف و نام‌گذاری مضامین (تشریح معنای دقیق و ارتباط آن‌ها). و. نگارش گزارش (تدوین یافته‌ها به صورت منسجم و تحلیل عمیق). این مراحل چهارچوبی جامع برای تحلیل کیفی و کشف الگوهای معنایی فراهم می‌کنند.

همچنین، اخلاقی بودن فرایند مطالعه‌ی حاضر با کد ۲۰۴۷۱ به تأیید مدیریت پژوهشی دانشگاه فردوسی مشهد رسید.

## جامعه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کنشگران اجتماعی حوزه‌ی ازدواج در شهر مشهد با سابقه‌ی حداقل ده سال فعالیت در حیطة واسطه‌گری و تسهیل‌گری ازدواج آسان است که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و با آن‌ها مصاحبه شد. در این روش، محقق به طور عمدی و براساس قضاوت خود نمونه‌ها را انتخاب می‌کند. انتخاب بر پایه معیارهای خاص تحقیق (ویژگی‌های دموگرافیک، تخصص یا تجربیات مرتبط) انجام می‌شود. هدف، انتخاب افرادی است که بیشترین اطلاعات مرتبط را ارائه دهند، نه دسترسی آسان یا تصادفی. نحوه‌ی انتخاب نمونه مستقیم توسط محقق است. محقق فهرستی از معیارها دارد و خودش افراد را شناسایی و انتخاب می‌کند. کاربرد این روش نمونه‌گیری مناسب برای تحقیقات کیفی - مثل مطالعات موردی یا مصاحبه‌های عمیق با افراد خاص - است که نیاز به نمونه‌های «نماینده» یا «کارشناسانه» وجود دارد (Creswell & Creswell, 2017: 154)

کنشگر اجتماعی (کمال‌پور و روزبهانی، ۱۴۰۳: ۷۹) در تسهیل‌گری ازدواج آسان، فرد یا نهادی است که به طور هدفمند و فعال در آسان‌سازی فرآیند ازدواج نقش ایفا می‌کند. این نقش اغلب میان‌رشته‌ای است و کنشگر با استفاده از ابزارهای اجتماعی، آموزشی، مشاوره‌ای یا حمایتی، موانع ازدواج را کاهش می‌دهد و به زوجها کمک می‌کند تا ازدواجی آسان، موفق و مبتنی بر اصول اخلاقی-دینی (مانند آموزه‌های اسلامی در مورد سادگی و رضایت متقابل) داشته باشند.

برای انتخاب کنشگران اجتماعی در حیطة ازدواج آسان در استان خراسان رضوی، ملاک‌هایی در نظر گرفته شد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: تخصص و دانش نظری؛ تجربه‌ی عملی و میدانی در کار با سازمان‌های مردم‌نهاد (برای مثال کانون فرهنگی مساجد، بسیج سازمان‌ها و مؤسسات و...) در امر تسهیل‌گری ازدواج (حداقل ده سال): تعهد اخلاقی و ارزشی: مهارت‌های ارتباطی و تبلیغی؛ انگیزه و خلاقیت.

با توجه به معیار اشباع داده‌ها و تکرار اطلاعات، تعداد ۱۸ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با این افراد انجام گرفت. در طراحی این مصاحبه‌ها تلاش شد تا پرسش‌ها به گونه‌ای تنظیم شوند که بیشترین اطلاعات ممکن برای رفع موانع مرتبط استخراج شود. با توجه به اهمیت بهره‌گیری از دیدگاه‌های متنوع مشارکت‌کنندگان در رابطه با تجربه‌های زیسته کنشگران حوزه‌ی ازدواج، از روش نمونه‌گیری کیفی هدفمند با حداکثر تنوع استفاده شد. این روش انتخاب شرکت‌کنندگان را براساس طیف گسترده‌ای از تنوع در موضوع پژوهش ممکن ساخت (Moser & Korstjens, 2018:10): کنشگران اجتماعی (۵۰٪ زن) دارای مدرک دکترا (۷۲/۲٪) و کارشناسی‌ارشد (۲۷/۸٪) در رشته‌های تخصصی مشاوره و روان‌شناسی (۳۳/۳٪)، علوم تربیتی (۱۶/۷٪)، الهیات (۳۳/۳٪) و علوم اجتماعی (۱۶/۷٪) بودند.

محورهای سؤالات مصاحبه براساس ادبیات نظری یافته‌های علمی پژوهش‌های پیشین و تجربیات و مشاهدات پژوهشگران تدوین شد. سؤالات زیر در مصاحبه با شرکت‌کنندگان مطرح و جواب‌های آن‌ها ضبط و سپس تحلیل شدند.

الف. به نظر شما موانع ازدواج در شرایط کنونی کدام‌اند؟

ب. به نظر شما علت ایجاد این موانع برای ازدواج چیست؟

ج. راهکارهای پیشنهادی شما برای مقابله با این موانع چیست؟

د. به نظر شما فرایند عملیاتی کردن راهکارهای مقابله با موانع ازدواج آسان چیست؟

### کفایت نظری پژوهش

براساس تأیید کفایت نظری پژوهش (Taube & Warnaby, 2017:389)، پس از انجام مصاحبه‌ها، مفاهیم استخراج و در قالب دو مضمون اصلی دسته‌بندی شدند. در مطالعات اولیه، گاهی به اضافه شدن چندین مضمون اولیه و پایه منجر می‌شد، اما با افزایش تعداد مصاحبه‌ها، روند این اضافه شدن‌ها به طور تدریجی کاهش یافت تا جایی که از مصاحبه سیزدهم به بعد هیچ مضمون پایه جدیدی استخراج نشد و تنها تعداد محدودی مضمون اولیه جدید به دست آمد. بنابراین، این میزان از تکامل برای طراحی و ترسیم مدل کافی به نظر رسید و کفایت نظری تحقیق تأیید و فرایند نمونه‌گیری متوقف شد.

## یافته‌های پژوهش

تحلیل اطلاعات حاصل از مصاحبه، طی سه مرحله‌ی کدگذاری باز، محوری و گزینشی با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام شد. در مرحله‌ی کدگذاری باز، در مجموع ۱۴۴ مضمون اولیه در دو طبقه مشکل و راهکار استخراج شد و در مرحله‌ی دوم کدگذاری، مفاهیم دسته بندی شدند و در قالب یازده مضمون پایه جای گرفتند. سرانجام پس از بررسی و تحلیل داده‌ها و تطابق و مقایسه آن‌ها با مبانی نظری، مضامین پایه‌ی به دست آمده ذیل پنج مضمون<sup>۱</sup> قرار گرفتند (جدول ۳).

برای تأمین اعتبار پژوهش از معیارهای چهارگانه‌ی گوبا و لینکلن (1985) استفاده شد. این صاحب‌نظران در این رابطه از رعایت چهار معیار شامل باورپذیری<sup>۲</sup>، انتقال‌پذیری<sup>۳</sup>، اطمینان‌پذیری<sup>۴</sup> و تأییدپذیری<sup>۵</sup> نام بردند. در این پژوهش جهت تأیید باورپذیری، از دو روش استفاده شد به این منظور در روش اول، بررسی توسط مشارکت‌کنندگان<sup>۶</sup>، پس از انجام هر مصاحبه و مکتوب کردن متن آن با فرد مصاحبه‌شونده ارتباط برقرار کرده و علاوه بر متن مصاحبه تحلیل‌های ابتدایی پژوهشگر در اختیار وی قرار داده می‌شد تا از صحت برداشت‌های مصاحبه‌کننده توسط بازخورد مصاحبه‌شونده در این زمینه اطمینان حاصل شود. در روش دوم، تأیید همتایان<sup>۷</sup>، با دو تن از همکاران پژوهشگر ارتباط برقرار شد؛ به نحوی که قسمت‌هایی از متن مکتوب مصاحبه‌های انجام شده در اختیار ایشان قرار داده شد و خواسته شد تا کدگذاری آن قسمت‌ها را انجام دهند. در واقع هدف آن بود که از صحت روند کدگذاری مصاحبه‌کننده و نیز عدم سوگیری در تحلیل‌های ابتدایی آگاهی به دست آید. در ارتباط با معیار دوم با عنوان انتقال‌پذیری، روش نمونه‌گیری هدفمند مورد استفاده قرار گرفت به نحوی که ابتدا با یک فرد مصاحبه

- 
1. Theme
  2. Credibility
  3. Transferability
  4. Dependability
  5. Confirmability
  6. Member checking
  7. Peer review or debriefing

انجام می‌گرفت و سپس از طریق وی با سایر مصاحبه‌شوندگان ارتباط برقرار شد و انجام مصاحبه‌ها ادامه یافت.

در ارتباط با معیار سوم یعنی اطمینان‌پذیری، از آنجا که گوبا و لینکلن (1985) تصریح می‌کنند که روایی<sup>۱</sup> بدون پایایی<sup>۲</sup> و همین‌طور باورپذیری بدون اطمینان‌پذیری وجود ندارد؛ اثبات وجود مورد اول مؤید وجود مورد دوم است. به این معنا که تحقق معیار باورپذیری یک مطالعه، تأیید کننده اطمینان‌پذیری آن مطالعه است. در ارتباط با معیار چهارم یعنی تأییدپذیری، براساس نظر گوبا و لینکلن (1985) از یک آزمون تشخیصی استفاده شد. این آزمون می‌تواند منجر به تحقق معیارهای تأییدپذیری و اطمینان‌پذیری هم‌زمان شود. بر این اساس، قسمت زیادی از متن مصاحبه‌های انجام شده، به همراه کدگذاری آن‌ها در اختیار پژوهشگر باتجربه قرار گرفت و وی به بررسی محتوا و صحت فرایند کدگذاری اقدام کرد.

نتایج نشان می‌دهد که نظرات کارشناسان در پنج مضمون خلاصه می‌شود که شامل مضامین فردی و خانوادگی؛ سبک زندگی اسلامی؛ اقتصادی - سیاسی؛ مشارکت‌پذیری در امر ازدواج و مضمون متقاعدسازی بود. هر یک از مضامین شامل چند مضمون پایه، دوطبقه (مشکل و راهکار) و مفاهیم متعدد می‌شود که از گویه‌های مصاحبه‌ها با کنشگران و فعالان اجتماعی حیطه‌ی ازدواج استخراج شده‌اند. در ادامه جزئیات هر مضمون بررسی می‌شود.

الف. مضمون فردی و خانوادگی شامل مضمون پایه‌ی دانش و مهارت (حاوی چهارده مضمون اولیه)، مضمون پایه‌ی کژکاری خانواده (حاوی بیست و یک مضمون اولیه) و مضمون پایه‌ی عوامل روان‌شناختی - جسمانی (حاوی بیست و یک مضمون اولیه)؛

ب. مضمون سبک زندگی اسلامی شامل مضمون پایه‌ی سبک زندگی اسلامی در برابر غربی (حاوی نوزده مضمون اولیه) و مضمون پایه‌ی ترویج و توسعه ازدواج آسان و بهنگام (حاوی یازده مضمون اولیه)؛

ج. مضمون اقتصادی و سیاسی شامل مضمون پایه‌ی اشتغال و کارآفرینی (حاوی پنج مضمون اولیه)، مضمون پایه‌ی وضعیت کژکاری اقتصادی (حاوی ده مضمون اولیه) و مضمون پایه‌ی حکمرانی ناکارآمد (حاوی بیست مضمون اولیه)

د. مضمون مشارکت‌پذیری در امر ازدواج شامل مضمون پایه‌ی سمن‌ها و ظرفیت جهادی (حاوی پنج مضمون اولیه) و مضمون پایه‌ی چالش‌های واسطه‌گری (شامل نه مضمون اولیه)؛

ه. مضمون متقاعدسازی شامل مضمون پایه‌ی رسانه‌ی سوگیرانه (حاوی نه مضمون اولیه)؛ شبکه‌ی مضامین به دست آمده در پژوهش حاضر در زمینه موانع و راهکارهای ازدواج آسان در پیشینه‌ی پژوهشی به شکل کنونی پیشنهاد نشده بود و علی‌رغم تطبیق مضامین پایه با پیشینه‌ی پژوهشی، شکل‌بندی و اولویت‌بندی شبکه‌ی مضامین با پیشینه‌ی پژوهشی متفاوت بوده که می‌تواند نشانگر روزآمدی اطلاعات به دست آمده و نیازمحوری شرایط خراسان رضوی در پژوهش کنونی باشد. برخی یافته‌های مطالعه حاضر با پیشینه پژوهشی متفاوت و جدید بود که از آن جمله می‌توان به مضمون‌های فراگیر مشارکت‌پذیری در امر ازدواج و متقاعدسازی اشاره کرد. جدول ۳: مضامین اصلی و فرعی استخراج‌شده از نظرات اساتید و نخبگان در مورد موانع ازدواج آسان و

#### راهکارهای آن

مضمون فراگیر	مضمون پایه	طبقه	مضمون اولیه	فراوانی	
فردی و خانوادگی	دانش و مهارت	راهکار	مشکل	فقدان دانش و مهارت‌های روان‌شناختی لازم برای ازدواج	۲
			آموزش و تقویت مهارت زندگی	۱	
			برگزاری دوره آموزشی خانواده	۱	
			برگزاری همایش آموزشی ازدواج	۱	
			آموزش اجتماعی خانواده محور اسلامی	۱	
			آشناکردن جامعه با سیره اهل بیت در مورد ازدواج	۱	
			آگاهی‌بخشی برای اصلاح نگرش به ازدواج	۱	
			آگاهی‌بخشی برای تصمیم‌گیری درست در مورد ازدواج	۱	
			گفتگو مبلغان دینی با خانواده‌ها در مورد ازدواج آسان	۳	
			آگاهی‌بخشی از سوی اساتید به دانشجویان	۲	
			پرورش مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در دوران آموزش عمومی	۱	
			گفتگو مشاورین با خانواده‌ها در مورد ازدواج آسان	۱	
			طراحی بسته مهارت زندگی زناشویی برای ارتقای مسئولیت‌پذیری و وفاداری	۱	

مضمون فراگیر	مضمون پایه	طبقه	مضمون اولیه	فراوانی
مضمون فراگیر	کژکاری خانواده	مشکل	تدوین کتاب از چالش‌ها و مشکلات ازدواج افراد موفق	۱
			سنت‌های غلط خانواده در مورد ازدواج	۱
			نگرش‌های ناکارآمد خانواده به ازدواج	۴
			تربیت ناکارآمد در زمینه آمادگی برای ازدواج	۲
			نبود حمایت همه‌جانبه خانواده‌ها از ازدواج فرزندان	۲
			اهمیت‌ندادن خانواده به ازدواج زود هنگام فرزندان	۱
			عدم ترغیب به ازدواج توسط والدین	۲
			وابستگی افراطی خانواده به فرزندان	۱
			تحمیل معیارهای والدین	۲
			مدرک‌گرایی والدین و فرزندان	۲
			اولویت‌دهی به تحصیل تا ازدواج توسط والدین و فرزندان	۲
			ضعف فرهنگ کار و تلاش در خانواده ایرانی	۱
			ضعف فرهنگ مشارکت اقتصادی در خانواده‌های ایرانی	۲
			گرایش خانواده و جوانان به ازدواج با طبقه فرهنگی اقتصادی بالاتر	۱
	عدم شناسایی ویژگی‌های فردی و اجتماعی دختر یا پسر به دلیل اتکا بر ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خانواده	۱		
	راهکار	مشکل	گفتگوی خانوادگی در خصوص فلسفه مبنایی ازدواج	۲
			ترغیب جوانان به ازدواج توسط خانواده‌ها	۱
			حمایت‌های خانواده از زوجین	۱
			ارتقای کیفیت رابطه اعضای خانواده	۱
			دوره‌های آموزشی اجباری برای بی‌نقص‌گرایی خانواده در ازدواج	۱
تربیت اقتصادی فرزندان با تأکید بر مهارت‌های اشتغال و کارآفرینی			۲	
عوامل روان‌شناختی - جسمانی	مشکل	آسیب اعتماد	۱	
		عدم بلوغ روان‌شناختی کافی برای ازدواج	۴	
		ترس از ازدواج در جوانان	۳	
		عدم انگیزه دانشجویان برای ازدواج	۲	
		عدم اظهار نیاز به ازدواج از سوی جوان	۱	
		مشاهده الگوهای ناکارآمد ازدواج	۱	
		تصور نادرست از ازدواج به‌عنوان مانع پیشرفت در زندگی	۲	
		تصور نادرست در مورد بی‌نیازی از ازدواج در زنان با استقلال اقتصادی	۲	

مضمون فراگیر	مضمون پایه	طبقه	مضمون اولیه	فراوانی
			کاهش مسئولیت‌پذیری جوانان در رابطه با ازدواج	۲
			کاهش اعتماد به جنس مخالف	۱
			اهداف کمال‌گرایانه	۲
			بی‌نقص‌گرایی در انتخاب همسر	۳
			توقع غیرمنطقی دختر و پسر	۱
			توقع مالی غیرمنطقی از جوانان از جانب خود و دیگران	۲
			ارزش شدن کنکور بجای ازدواج برای دختران	۱
			عدم توجه به تفاوت‌های فردی، قومی و جسمانی در سن مناسب ازدواج	۱
			انجام تست‌های غربالگری شخصیتی و اعتیادی پیش از ازدواج	۱
			اجرای پژوهش میدانی باهدف بررسی علل تأخیر ازدواج جوانان	۱
راهکار			شناسایی تفکرات مانع ازدواج در بین دانشجویان	۱
			شناسایی نقاط قوت و ضعف افراد و اصلاح آن برای کاهش ریسک ازدواج	۱
			طراحی مدل مداخله برای بازسازی باورهای ناکارآمد فرهنگی و اعتقادی	۲
			اصلاح باورهای شایع نادرست در خصوص بارداری در سنین بالا	۱
			توسعه شهرنشینی و مدرنیته	۲
مشکل	سبک زندگی اسلامی در برابر غربی		دسترس‌پذیری بالا به اطلاعات جهانی در مورد سبک زندگی و ازدواج	۱
			تهاجم نامحسوس فرهنگی و اعتقادی غرب	۳
			تغییر باورهای اعتقادی	۲
			کم‌رنگ‌شدن ارزش‌های اخلاقی	۱
			فردگرایی	۱۱
			توقعات و انتظارات نابجا شکل‌گرفته بر اساس سبک زندگی غربی	۱۶
			افزایش فرهنگ تجمل‌گرایی و مصرف‌گرایی	۱۲
			نگاه مادی‌گرایانه به ازدواج	۱
			هزینه سنگین مراسم و الزامات ازدواج	۵
			چشم و هم‌چشمی در جنبه‌های مختلف ازدواج	۳
			ظاهربینی دختر و پسر	۲

مضمون فراگیر	مضمون پایه	طبقه	مضمون اولیه	فراوانی		
ترویج و توسعه ازدواج آسان و بهنگام	مشکل	راهکار	ضعف در احیای ارزش مادری و فرزندپروری	۱		
			نگاه تحقیرآمیز به ازدواج در سنین پایین	۱		
			گسترش روابط نامتعارف شرعی و قانونی بین دختر و پسر	۱		
			بالارفتن سن ازدواج زنان و مردان به علت مدرک‌گرایی و اشتغال‌گرایی	۴		
		مشکل	ترویج سبک زندگی ایرانی - اسلامی	۲		
			بیان کارکردهای فردی و اجتماعی ازدواج	۱		
			فناخت‌گرایی	۱		
			ضعف فرهنگی ترویج مسئولیت‌پذیری ازدواج در جوانان	۱		
			ضعف در احیای ارزش همسرمداری	۱		
			کم‌توجهی به هدف اصلی آرامش بخشی ازدواج	۱		
ترویج ازدواج آسان و بهنگام	راهکار	محدودشدن امکان ازدواج برای دختران با افزایش سن	۱			
		افزایش سن ازدواج در گروهی از پسران به دلیل تنوع‌طلبی در ارضای نیاز جنسی	۱			
		ترویج ازدواج آسان در فضاهای آموزشی و مذهبی	۳			
		ترویج ازدواج بهنگام باهدف افزایش احتمال فرزندآوری	۱			
		ترویج قالب‌های مختلف قانونی و شرعی ازدواج	۱			
		ترویج عفاف‌گرایی دختران و پسران قبل از ازدواج	۱			
		مداخله فردی - اجتماعی برای رفع ترس از ازدواج	۱			
		اشتغال و کارآفرینی	مشکل	راهکار	اشتغال ناکارآمد	۲
					بیکاری مردان	۸
					نگرش ناکارآمد خانواده‌های ایرانی در خصوص کارآفرینی	۱
مشکل	آموزش و تقویت مهارت اشتغال			۲		
	لزوم محدود شدن اشتغال دختران			۳		
	فقدان امنیت و مشکلات اقتصادی			۸		
	ناامیدی نسبت به تأمین معیشت در آینده			۱		
	نبود پشتیبانی و حمایت‌گری مالی جهت تأمین هزینه‌های ازدواج و مسکن			۶		
	وضعیت بد اقتصادی دختر و پسر			۱۱		
	عدم استقلال اقتصادی پسر			۲		
راهکار	نداشتن جهیزیه	۱				
	ترجیح زنان مجرد برای استخدام توسط بنگاه‌های اقتصادی	۱				
	ارائه بسته‌های حمایتی اقتصادی برای شروع زندگی	۳				
	کمک اقتصادی خانواده‌ها به ازدواج فرزندان	۱				
	ناکارآمدی اقتصاد کشور	۲				
اقتصادی و سیاسی	کژکاری اقتصادی	مشکل	ترویج اشتغال و کارآفرینی	۱		
			ترویج اشتغال و کارآفرینی	۱		

مضمون فراگیر	مضمون پایه	طبقه	مضمون اولیه	فراوانی
حکمرانی ناکارآمد	راهکار	راهکار	فقدان مشوق‌های حمایتی اقتصادی ازدواج از سوی حاکمیت	۳
			بروکراسی اداری بانک برای تسهیلات اقتصادی ازدواج	۱
			تعارض به‌کارگیری زنان در بخش اداری با فرزندآوری و ازدواج	۱
			طولانی‌بودن دوره آموزش عمومی	۲
			حمایت حکمرانی از ازدواج آسان باهدف افزایش جمعیت	۵
			یکپارچه‌سازی اجرای برنامه‌های ازدواج	۱
			یکپارچه‌سازی سیاست‌گذاری مالی و بودجه‌ریزی	۱
			پیش‌بینی تحولات اجتماعی و ارائه راهکار برای آن در ازدواج آسان	۱
			متناسب‌سازی قوانین سیاسی‌اجتماعی و آداب رسوم با ازدواج آسان	۱
			افزایش امکان دسترسی به خدمات درمانی فرزندآوری	۱
			شناسایی موانع اختصاصی ازدواج برای هر طبقه اجتماعی	۲
			ارائه تسهیلات مالی - اعتباری در فرایند صاحب‌خانه شدن زوجین جوان	۱
			تهیه‌ی مسکن برای زوجین نیازمند توسط دولت	۱
			تأمین مسکن زوجین در سه سال اول	۲
			اتخاذ سیاست‌های ترویج ازدواج آسان، به‌موقع و آگاهانه در دانشگاه	۲
			تخصیص سهمیه کنکور به زوجین	۱
			امتیازدادن به دانشجویان متأهل	۱
			ارائه‌ی تسهیلات خاص برای ازدواج در دوران سربازی	۱
			ایجاد سهمیه بیشتر برای پسران در دانشگاه‌ها	۱
			مشارکت‌پذیری در امر ازدواج	سمن‌ها و ظرفیت جهادی
فرهنگ‌سازی ازدواج آسان و به‌موقع به‌صورت کار جهادی	۴			
راهکار	استفاده از ظرفیت‌های جهادی برای رفع موانع ازدواج	۱		
	بهره‌گیری از ظرفیت خیرین برای ترویج ازدواج آسان	۳		
چالش‌های واسطه‌گری	مشکل	مشکل	کمبود واسطه‌گر	۴
			واسطه‌گری ناکارآمد	۳
			ناشناخته بودن واسطه‌گری	۳
		راهکار	کم‌رنگ‌شدن نقش واسطه‌گری خویشاوندی	۱
			ساماندهی سامانه ازدواج و همسریابی	۱
			تشکیل شبکه ارتباطی به‌منظور مداخله ازدواج آسان	۱

مضمون فراگیر	مضمون پایه	طبقه	مضمون اولیه	فراوانی
			شناسایی افراد نیازمند ازدواج آسان	۱
			معرفی واسطه‌گران	۲
			واسطه‌گری ازدواج برای دختران با سن و تحصیل بالا با حفظ شئون اخلاقی و اجتماعی	۱
متقاعدسازی	رسانه‌ی سوگیرانه	مشکل	فرهنگ‌سازی نامناسب رسانه	۴
			کمبود سواد رسانه در دختران و پسران	۱
			تبلیغ به تأخیر انداختن ازدواج توسط رسانه	۱
		راهکار	فرهنگ‌سازی ازدواج آسان و به‌موقع به‌صورت رسانه‌ای	۵
			اتخاذ سیاست‌های رسانه‌ای مؤثر برای ترویج ازدواج آسان	۴
			برگزاری کارزار رسانه‌ای ازدواج	۴
			اصلاح نگرش‌های ناکارآمد در مورد ازدواج توسط رسانه	۲
			استفاده از ظرفیت‌های هنر	۱
			تبلیغ غیرمستقیم ازدواج زود هنگام توسط رسانه	۲
			تهیه فیلم از چالش‌ها و مشکلات ازدواج افراد موفق	۱

### بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، هر پنج مضمون فراگیر به چند مضمون پایه و دو طبقه‌ی مشکل و راهکار تقسیم شده که هر طبقه مضامین اولیه را در بر می‌گیرد که از مصاحبه با کنشگران و فعالان حیطة ازدواج به دست آمده است.

مضمون فراگیر (الف) به محور فردی و خانوادگی اشاره دارد که شامل سه مضمون پایه از قبیل (۱) مضمون پایه‌ی دانش و مهارت، (۲) مضمون پایه‌ی کژکاری خانواده و (۳) مضمون پایه‌ی عوامل روان‌شناختی - جسمانی است. ویژگی‌های فردی و خانوادگی می‌تواند زمینه‌ساز ازدواج موفق یا ناموفق باشد که با دانش و مهارت‌افزایی در این زمینه می‌توان از بسیار موانع پیشگیری کرد و یا مسائل و مشکلات مربوط به ازدواج و زندگی مشترک را حل نمود.

در تبیین مضمون فراگیر فردی و خانوادگی در طبقه‌ی مشکل مضمون پایه‌ی دانش و مهارت، مضمون اولیه «فقدان دانش و مهارت‌های روان‌شناختی لازم برای ازدواج» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است. همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه «گفتگو مبلغان دینی با خانواده‌ها در مورد ازدواج آسان» تعلق گرفته است.

در تبیین مضمون پایه‌ی کژکاری خانواده از مضمون فردی و خانوادگی، در طبقه‌ی مشکل این مضمون پایه، مضمون اولیه‌ی «نگرش‌های ناکارآمد خانواده به ازدواج» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است. همچنین، در طبقه راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه «گفتگوی خانوادگی در خصوص فلسفه مبنایی ازدواج» تعلق گرفته است.

در تبیین مضمون پایه‌ی عوامل روان‌شناختی و جسمانی از مضمون فراگیر فردی و خانوادگی، در طبقه‌ی مشکل این مضمون پایه، مضمون اولیه‌ی «عدم بلوغ روان‌شناختی کافی برای ازدواج» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است. همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «طراحی مدل مداخله برای بازسازی باورهای ناکارآمد فرهنگی و اعتقادی» تعلق گرفته است. هم‌خوان با پژوهش کنونی در مورد اهمیت مضمون پایه‌ی دانش و مهارت در مضمون فراگیر فردی و خانوادگی، جمشیدیان نائینی، یونسی و قادری (۱۳۹۴) اشاره کرده‌اند که روابط نزدیک اگرچه منبع شادی هستند، اختلال در آن‌ها می‌تواند بسیار استرس‌زا باشد و تحول فردی و مهارت‌آموزی را برای ازدواج موفق ضروری می‌دانند (Tashiro & Frazier, 2003). از طرفی، (Robitschek, 1998) رشد فردی را شامل هشت نوع درگیری فعال در فرایند تغییر شخصی تعریف کرد. (Robitschek et al., 2012) این مفهوم مهارت‌های شناختی، رفتاری، نگرشی و انگیزشی را دربرمی‌گیرد و نشان‌دهنده‌ی تمایل فرد به پیشرفت در زندگی است. هم‌سو با یافته‌های کنونی در مورد اهمیت مضمون کژکاری خانواده، ریاحی و خیاطان (۱۳۹۷) دریافتند که شیوه‌های تربیتی والدین، به‌ویژه در خانواده‌های مستبد، می‌تواند باعث دیدگاه منفی دختران به مردان و وسواس پسران در انتخاب همسر شود، که این امر اضطراب ازدواج و تأخیر در تشکیل خانواده را به دنبال دارد و خانواده‌های پرتعارض با تأثیر بر نگرش‌ها و عزت‌نفس، زندگی زناشویی آینده جوانان را تهدید می‌کنند Hutchinson (Stone & 2009). همچنین، پژوهشگران بر نقش کلیدی خانواده‌ی اصلی در موفقیت ازدواج تأکید کردند (Weiss, 2014) و ارتباط مستقیم سلامت خانواده با تمایل به ازدواج را نشان دادند (Muraru & Turliuc, 2012).

هم‌سان با پژوهش کنونی در مورد اهمیت مضمون پایه‌ی عوامل روان‌شناختی - جسمانی در مضمون فراگیر فردی - خانوادگی، پژوهش‌های بسیاری در خارج از ایران و داخل ایران نشان

داده‌اند که مهم‌ترین ملاک‌های انتخاب همسر عبارت‌اند از جذابیت فیزیکی (Abdullah, Li & David, 2011)، سلامت جسمانی (Maliki, 2009)، وضعیت اقتصادی (Abdullah, Li & Alavi, Alahdad & Shafeq, 2014; David, 2011). تحصیلات (Onu & Armstrong, 2013) و مذهب (Maliki, 2009; Onu & Armstrong, 2013). در راستای یافته‌های مطالعه‌ی پیش‌رو در مورد اهمیت مضمون پایه عوامل روان‌شناختی - جسمانی، در پژوهش‌های مختلف، معیارهای انتخاب همسر در زنان شامل نجابت، پاک‌دامنی، مذهب، تحصیلات، ویژگی‌های خانواده، منابع مالی، شغل، تعهد و مهارت‌های اجتماعی و در مردان شامل ظاهر فیزیکی، نجابت، تحصیلات، مذهب و خانه‌داری گزارش شده‌اند (حسینی، محمدی، یغمایی، علوی مجد، ۱۳۸۴). میان دانشجویان نیز تفاهم، اخلاق و وفاداری اهمیت دارد (حیدری، جعفری، افضل‌ی محمدپور و محمودی، ۱۳۸۷). از سوی دیگر، پژوهشگران نشان دادند که ضعف ساختاری خانواده و اعتیاد، با اختلال در ازدواج و افزایش مصرف مرتبط است و نقش خانواده در درمان این اختلالات حیاتی است (مهدی‌زاده، سلیمانی و فتحی آشتیانی، ۱۳۹۳).

مضمون فراگیر (ب) به سبک زندگی اسلامی اشاره دارد که متشکل از دو مضمون پایه است. (۱) مضمون پایه‌ی سبک زندگی اسلامی در برابر غربی و (۲) مضمون پایه‌ی ترویج و توسعه‌ی ازدواج آسان و بهنگام. سبک زندگی اسلامی ناظر بر مجموعه‌ای از اصول برگرفته از قرآن و سیره اهل بیت (ع) است که زندگی فردی، اجتماعی و خانوادگی مسلمانان را سامان می‌دهد تا آنان به حیات طیبه دست یابند. این سبک شامل عبادت، تقوا، مدیریت زمان، کار، علم‌آموزی و توجه به سلامت بوده و بر نیت الهی و باورهای دینی استوار است (قطبی، هادوی و رهنما، ۱۳۹۳؛ کاویانی، ۱۳۹۴). در روابط خانوادگی، به مفاهیمی چون محبت، کرامت، مسئولیت‌پذیری و سلامت روان تأکید می‌شود (فقیهی، ۱۳۹۲). ازدواج نیز با ابعاد فرهنگی، اجتماعی و دینی در ارتباط است و شناخت و درک متقابل لازمه‌ی پایداری آن است (مسعودی‌نیا و طالبی، ۱۳۹۴).

در پژوهش حاضر، در تبیین مضمون فراگیر سبک زندگی اسلامی در طبقه‌ی مشکل مضمون پایه‌ی سبک زندگی اسلامی در برابر غربی، مضمون اولیه‌ی «توقعات و انتظارات نابه‌جای شکل‌گرفته براساس سبک زندگی غربی» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده

است. همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «ترویج سبک زندگی ایرانی - اسلامی» تعلق گرفته است.

در تبیین مضمون پایه‌ی ترویج و توسعه‌ی ازدواج آسان و بهنگام از مضمون فراگیر سبک زندگی اسلامی، در طبقه‌ی مشکل این مضمون پایه، مضمون اولیه‌ی «ضعف فرهنگی ترویج مسئولیت‌پذیری ازدواج در جوانان» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است. همچنین، در طبقه راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «ترویج ازدواج آسان در فضای آموزشی و مذهبی» تعلق گرفته است.

مطابق با نتایج پژوهش حاضر در زمینه‌ی اهمیت مبانی سبک زندگی اسلامی در مقایسه با سبک زندگی غربی، نتایج پژوهش کاوه فیروز و صارم (۱۳۹۶) نشان می‌دهد مصرف‌گرایی برخاسته از سبک زندگی غربی با نگرش منفی به ازدواج مرتبط است و فردگرایی و گسترش ارتباطات اجتماعی نیز به تغییر نظام‌های ارزشی و نگرش به ازدواج انجامیده‌اند. مضمون فراگیر (ج) به محور اقتصادی - سیاسی اشاره دارد که شامل سه مضمون پایه است. (۱) مضمون پایه‌ی اشتغال و کارآفرینی، (۲) مضمون پایه‌ی کثرت‌کاری اقتصادی و (۳) مضمون پایه‌ی حکمرانی ناکارآمد است.

پژوهش‌ها نشان می‌دهد، مسائل اقتصادی و سیاسی تحت‌تأثیر نظام حکمرانی هر جامعه‌اند که باید بر پایه فرهنگ بومی تعریف شود، اما هدف اصلی، تحقق رفاه عمومی است (محمودی، حبیبی و جمراسی، ۱۴۰۱). نهاد خانواده نیازمند حمایت ساختاری از سوی حکومت است تا شکوفا شود. از منظر اسلام، ازدواج عبادتی واجب است و پیامبر اسلام (ص) بر آن تأکید کرده‌اند (انصاریان، ۱۳۷۹). از طرفی، در نظام اسلامی، تسهیل ازدواج وظیفه حاکمیت است، چون خانواده بنیان جامعه است (علمدار، ۱۳۸۶). همچنین، اشتغال، به‌ویژه برای مردان، عامل اصلی در تحقق ازدواج است و بیکاری آن را به تأخیر می‌اندازد (صادقی و گوهری، ۱۳۹۶).

در تبیین مضمون فراگیر اقتصادی و سیاسی در طبقه‌ی مشکل مضمون پایه‌ی اشتغال و کارآفرینی، مضمون اولیه‌ی «فقدان شغل آقا» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است. همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «لزوم محدودشدن اشتغال دختران» تعلق گرفته است. علاوه‌برآن، در طبقه‌ی راهکار مضمون

پایه اشتغال و کارآفرینی مضمون اولیه‌ی «آموزش و تقویت مهارت اشتغال» نیز به دست‌آمده است. هم‌سو با پژوهش حاضر، براساس مطالعه‌ی صادقی و گوهری (۱۳۹۶)، بیکاری و ناامنی شغلی با افزایش چشمگیر احتمال تجردماندگی و تأخیر در ازدواج مرتبط‌اند. عوامل مؤثر شامل هویت شغلی، تجمل‌گرایی، رهاشدگی، ناامنی شغلی و تأخیر در تصمیم‌گیری‌اند.

در تبیین مضمون پایه‌ی کژکاری اقتصادی از مضمون فراگیر اقتصادی و سیاسی، در طبقه‌ی مشکل این مضمون پایه، مضمون اولیه‌ی «وضعیت بد اقتصادی دختر و پسر» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «ارائه‌ی بسته‌های حمایتی اقتصادی برای شروع زندگی» تعلق گرفته است. هم‌سو با این یافته‌ها، فزونی و کاشیان (۱۴۰۲) نشان دادند که متغیرهای اقتصادی نظیر بیکاری، نابرابری و رشد کرایه مسکن تأثیر منفی، و درآمد سرانه، شهرنشینی و مشارکت اقتصادی زنان تأثیر مثبتی بر ازدواج دارند. علمدار (۱۳۸۶) نیز کمبود مالی را مانع اصلی ازدواج دانسته و بر حمایت دولتی با وام‌های کم‌بهره تأکید کرده است.

در تبیین مضمون پایه‌ی حکمرانی ناکارآمد از مضمون فراگیر اقتصادی و سیاسی، در طبقه‌ی مشکل این مضمون پایه، مضمون اولیه‌ی «فقدان مشوق‌های حمایتی اقتصادی ازدواج از سوی حاکمیت» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است. همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «حمایت حکمرانی از ازدواج آسان باهدف افزایش جمعیت» تعلق گرفته است. در راستای نتایج مطالعه کنونی، علمدار (۱۳۸۶) معتقد است علی‌رغم سیاست‌گذاری‌ها و همایش‌های مختلف، حمایت‌های حاکمیتی در حوزه‌ی ازدواج جوانان ناکارآمد بوده و نبود نهاد نظارتی و اجرای ناقص سیاست‌ها، از عوامل اصلی این ناکامی است.

مضمون فراگیر (د) به مشارکت‌پذیری در امر ازدواج اشاره دارد که متشکل از دو مضمون پایه است؛ (۱) مضمون پایه‌ی سمن‌ها و ظرفیت جهادی و (۲) مضمون پایه‌ی چالش‌های واسطه‌گری. اقدامات تسهیلگرانه مثل واسطه‌گری ازدواج با محوریت خانواده و در چهارچوب فرهنگ بومی می‌تواند نقش مؤثری در تشویق جوانان به ازدواج ایفا کند؛ این واسطه‌گری توسط افراد حقیقی یا نهادهایی چون سمن‌ها، مساجد و دانشگاه‌ها انجام می‌شود. مثلاً، سامانه‌ی هوشمند «همرسان»

که از سال ۱۴۰۰ توسط ستاد ازدواج دانشگاهیان راه‌اندازی شده، با ارائه خدمات مشاوره‌ای، آموزشی و بانک اطلاعاتی، فرایند انتخاب همسر مناسب برای دانشجویان را تسهیل می‌کند (سامانه ازدواج دانشجویی هم‌رسان، ۱۴۰۳).

در تبیین مضمون فراگیر مشارکت‌پذیری در امر ازدواج، در طبقه‌ی مشکل مضمون پایه‌ی سمن‌ها و ظرفیت جهادی، مضمون اولیه‌ی «فعالیت ضعیف و نامؤثر سمن‌ها در حیطه‌ی ازدواج آسان» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «فرهنگ‌سازی ازدواج آسان و به‌موقع به‌صورت کار جهادی» تعلق‌گرفته است. در تبیین مضمون پایه‌ی چالش‌های واسطه‌گری از مضمون فراگیر مشارکت‌پذیری در امر ازدواج، در طبقه‌ی مشکل این مضمون پایه، مضمون اولیه‌ی «کمبود واسطه‌گر» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «معرفی واسطه‌گران» تعلق‌گرفته است.

مضمون فراگیر (ه) به متقاعدسازی اشاره دارد که متشکل از مضمون پایه‌ی رسانه‌ی سوگیرانه است. رسانه‌ها، به‌ویژه رسانه‌های اجتماعی و اینترنت، علاوه بر محتوایشان، از طریق ساختار و ویژگی‌هایشان تأثیر عمیقی بر عادات فکری، رفتاری و عاطفی افراد دارند. با ظهور این فناوری‌ها، احساساتی چون عشق در فضای مجازی جایگاهی نو یافته‌اند. در روابط پیش از ازدواج دختران و پسران نیز، سبک‌های جدیدی شکل گرفته که با روابط سنتی تفاوت‌های اساسی دارد. این تحولات، مرزهای سنت و مدرنیته را در جامعه کم‌رنگ کرده‌اند (عباسی شوازی و دل‌آور، ۱۳۹۸). در تبیین مضمون فراگیر متقاعدسازی در طبقه‌ی مشکل مضمون پایه‌ی رسانه‌ی سوگیرانه، مضمون اولیه‌ی «فرهنگ‌سازی نامناسب رسانه» با بالاترین میزان فراوانی از متن مصاحبه استخراج شده است. همچنین، در طبقه‌ی راهکار این مضمون پایه بالاترین فراوانی به مضمون اولیه‌ی «فرهنگ‌سازی ازدواج آسان و به‌موقع به‌صورت رسانه‌ای» تعلق‌گرفته است.

پژوهشگران نشان داده‌اند که رسانه‌های اجتماعی، عشق سیال (عشقی با تعهد کم و صمیمیت سطحی) را تقویت می‌کنند، در حالی که رسانه‌های داخلی چنین تأثیری ندارند (کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۵) و برنامه‌های دوست‌یابی دیجیتال نگرش منفی به ازدواج و صمیمیت را افزایش

می‌دهند. این پژوهش‌ها تأکید می‌کنند که عشق سیال می‌تواند به وابستگی بدون تعهد و شکست عاطفی منجر شود و نگرش جوانان به ازدواج را تحت تأثیر قرار دهد. برخلاف برنامه‌های دوست‌یابی، فرایندهای واسطه‌گری مجازی در فضای کنترل‌شده و هدفمند با هدف تحکیم ازدواج انجام می‌شوند. پژوهش حاضر نیز بر ضرورت تولید محتوای رسانه‌ای منطبق با سبک زندگی اسلامی تأکید دارد (Gerber, Hobbs & Owen, 2017)

در مجموع کنشگران ازدواج که در پژوهش حاضر شرکت کردند بر مضامین پنج‌گانه (الف). فردی و خانوادگی (ب). سبک زندگی اسلامی (ج). اقتصادی و سیاسی (د). مشارکت‌پذیری در امر ازدواج و (ه). متقاعدسازی تأکید کردند. از بین مجموعه عواملی که وجود دارد متخصصان بر این پنج مضمون فراگیر به‌عنوان عوامل مؤثر در بحث ازدواج تأکید کردند و موانع و راهکارهای موجود در هر مضمون فراگیر را برشمردند. بحران ازدواج در ایران نیازمند همکاری نهادهای خانواده، مردمی، حاکمیتی و رسانه‌ها در برنامه‌ای جامع است؛ رسانه‌ها با تولید محتوای هم‌سو با سبک زندگی اسلامی و توجه به تأثیر شرایط اقتصادی سیاسی بر ازدواج نقش کلیدی دارند.

### قدردانی

این مطالعه بدون دریافت حمایت مالی و با حمایت معنوی مجمع عالی بسیجیان استان خراسان رضوی و سازمان بسیج جامعه زنان خراسان رضوی و پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد انجام شده است. نویسندگان از کنشگران اجتماعی مشارکت‌کننده در پژوهش کمال تشکر را دارند.

---

**تعارض منافع:** هیچ‌گونه تعارض منافع در این پژوهش وجود ندارد.

## منابع

- انصاریان، حسین (۱۳۷۹). *نظام خانواده در اسلام*. قم: نشر ام‌ایبها.
- جمشیدیان نائینی، یاسمن، یونسی، فلورا، و قادری، زهرا (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های پیش از ازدواج بر رشد فردی دختران مجرد. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی (فرهنگ مشاوره)*، ۶ (۲۳)، ۱۲۱-۱۳۸.
- حسینی، میمنت، محمدی، مریم، یغمایی، فریده، و علوی مجد، حمید (۱۳۸۴). بررسی اولویت معیارهای انتخاب همسر زوجین در شرف ازدواج شهر تهران. *دوماهنامه پژوهنده*، ۱۲ (۶)، ۵۰۵-۵۱۲.
- حیدری، جبار، جعفری، هدایت، افضل، محمدعلی، محمدپور تهمتن، رضاعلی، و محمودی عالمی، قهرمان (۱۳۸۷). معیارهای ازدواج از دید دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مازندران. *مجله پژوهش پرستاری*، ۳ (۱۰)، ۵۳-۶۰.
- خلجی نیا، زهره، عباسی، محمد، خاکی، ایمانه. (۱۳۹۷). تجربه زیسته ازدواج دانشجویی: مطالعه پدید‌شناسی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی قم*، ۱۲ (۵)، ۷۹-۸۹.
- رحمانی پور، ریحانه (۱۴۰۱). *عوامل تأثیرگذار بر افزایش سن ازدواج جوانان*. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- ریاحی، مهشید، و خیاطان، فلور (۱۳۹۷). رابطه بین نگرش به والدین، اعتماد در روابط بین فردی و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج با رغبت به ازدواج در جوانان مجرد شهر اصفهان. *مطالعات زن و خانواده*، ۶ (۱)، ۶۹-۹۲.
- سالنامه آماری (۱۴۰۱). فصل سوم: جمعیت کل کشور. برگرفته از سامانه مرکز آمار ایران: سالنامه آماری، بازیابی شده در: ۶/۶/۱۴۰۴، از: <https://amar.org.ir/salnamehamari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1401/PropertyTypeID/615>
- سامانه ازدواج دانشجویی هم‌رسان (۱۴۰۳). بازیابی شده در: ۶/۶/۱۴۰۴، از: <https://hamresaan.ir/%D8%AF%D8%B1%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D9%87-%D9%85%D8%A7>

صادقی فسایی، سهیلا، و بنی جمالی، سیدمحسن (۱۳۹۸). جوانان، خانواده و مدیریت ازدواج. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۸ (۴۴)، ۱-۳۴.

صادقی، رسول، و شکفته گوهری، محمد (۱۳۹۶). مطالعه پیامدهای بیکاری بر تأخیر در ازدواج جوانان در شهر تهران. *برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۸ (۳۰)، ۱۴۲-۱۷۵.

عباسی شوازی، محمدتقی، و دل‌آور، مریم (۱۳۹۸). رسانه‌ها، عشق و ازدواج؛ مطالعه رابطه رسانه‌های اجتماعی و جمعی با عشق سیال و نگرش به ازدواج. *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۱۲ (۴۸)، ۷۴-۵۱.

علایی بوسجین، محسن (۱۴۰۰). توسعه راهکارهای جامعه‌شناختی رفع موانع و مشکلات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ازدواج جوانان. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۳ (۲)، ۲۳۷-۲۴۷.

علمدار، فاطمه سادات (۱۳۸۶). مسئله ازدواج، سیاست‌ها و عملکردهای دولت. *مطالعات راهبردی زنان*، ۹ (۳۵)، ۶۴-۹۹.

فرشی صبح‌خیز، فاطمه، نامور، هومن، و زارع، زهرا (۱۳۹۹). تدوین مدل والدگری ازدواج. *مددکاری اجتماعی*، ۹ (۴)، ۴۱-۴۹.

فروتن، یعقوب (۱۳۹۷). رویکرد اجتماعی به الگوهای ازدواج در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۳ (۲۶)، ۹-۳۶.

فزون، مصطفی، و کاشیان، عبدالمحمد (۱۴۰۲). تحلیلی بر مؤلفه‌های اقتصادی مؤثر بر میزان ازدواج و طلاق با تأکید بر مشارکت اقتصادی زنان. *پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده*، ۱۱ (۲)، ۹۱-۵۹.

فقیهی، علی‌نقی (۱۳۹۷). نمودهای سبک زندگی اسلامی در مشاوره زوجین. *پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده*، ۶ (۱۱)، ۲۹-۴۷.

قطبی، ثریا، هادوی، اصغر، رهنما، اکبر، باغانی، فاطمه (۱۳۹۳). تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های اعتقادی سبک زندگی اسلامی در آموزه‌های رضوی. *نشریه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی*، ۳ (۱۸)، ۴۳۵-۴۵۰.

کاوه فیروز، زینب، و صارم، اعظم (۱۳۹۶). تأثیر مؤلفه‌های سبک زندگی بر نگرش دختران مجرد نسبت به ازدواج (مطالعه شاغلان دانشگاه علوم پزشکی شیراز). *مسائل اجتماعی ایران* (دانشگاه خوارزمی)، ۸ (۱)، ۷۳-۹۵.

کاوه‌ای سده، سمیه، یوسفی، زهرا، و ترکان، هاجر (۱۴۰۱). بررسی روش مشاوره ازدواج توسط خبرگان مشاوره ازدواج و استخراج الگوی مشاوره پیش از ازدواج خبره محور. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۲۳ (۱)، ۲۶-۳۷.

کاویانی آرانی، محمد (۱۳۹۴). *درسنامه سبک زندگی اسلامی*. قم. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. کمالپورخوب، ناصر، و روزبهانی، محمدرضا (۱۴۰۳). *مدلسازی چگونگی کنشگری اجتماعی حرفه‌ای معلمان در جامعه با تأکید بر مسئولیت اجتماعی آنان*. *فصلنامه توسعه حرفه‌ای معلم*، ۹ (۴)، ۷۷-۹۵.

کنعانی، محمدامین، و محمدزاده، حمیده (۱۳۹۵). تماس‌های شبکه‌ای و تجربه عشق سیال: مطالعه کیفی دانشجویان دختر دانشگاه گیلان. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، ۹ (۱)، ۱۴۷-۱۱۵.

محمودی، ابوالقاسم، حبیبی، علی، و جمراسی، داوود (۱۴۰۱). نقش مشارکت مردم در تحول حکمرانی. *فصلنامه تخصصی حکمرانی متعالی*، ۲ (۴)، ۳۱-۴۶.

مسعودی، حمید، نوغانی دخت بهمنی، محسن، و بهروان، حسین (۱۳۹۷). *مراسم پیشکاری؛ نمود مصرف‌نمایشی مناسک ازدواج*. *مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان)*، ۲۰ (۷۹)، ۸۷-۱۱۴.

مسعودی‌نیا، محمد، و طالبی، فیروز (۱۳۹۴). *سبک زندگی و فرهنگ ازدواج*. پژوهش‌های معنوی.

بازیابی شده در: ۱۴۰۴، ۶، ۶، از: <http://pmbo.ir>

مهدی‌زاده، سیده نجمه، سلیمانی، علی اکبر، و فتحی آشتیانی، علی (۱۳۹۳). اثربخشی زوج‌درمانی رفتاری در بهبود عملکرد ازدواج و کاهش تعارضات زناشویی در بین زوجین دارای عضو معتاد. *روان‌شناسی بالینی و شخصیت*، ۲۱ (۱۰)، ۱۱۷-۱۲۶.

مهربانی فر، حسین، دژبرد، مهدیه، و امامی، کبری (۱۴۰۰). *سنت واسطه‌گری ازدواج؛ از مسئله‌شناسی تا توانمندسازی آموزشی* (مورد مطالعه: واسطه‌گری ازدواج در شهر مشهد).

*مطالعات زن و خانواده*، ۹ (۲)، ۹-۳۳.

نورانی، مجتبی، رفاهی، ژاله، و قلتاش، عباس (۱۳۹۲). بی‌رغبتی به ازدواج مشکلی فردی، فرهنگی و یا اقتصادی. تهران: همایش ملی انجمن مشاوره ایران.

- Abdullah, H. S., Li, L. P., & David, A. P. V. (2011). Gender differences in mate selection criteria among Malaysian undergraduate students. *Sarjana*, 26(2), 33-50.
- Alavi, M., Alahdad, R., & Shafeq, S. M. (2014). Mate selection criteria among postgraduate students in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 5075-5080.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. United State of America: Sage Publications.
- Hobbs, M., Owen, S., & Gerber, L. (2017). Liquid love? Dating apps, sex, relationships and the digital transformation of intimacy. *Journal of Sociology*, 53(2), 271-284.
- Lincoln, Y. S. (1985). *Naturalistic inquiry* (Vol. 75). United State of America: Sage Publications.
- Maliki, A. E. (2009). Determinants of mate selection choice among University students in South-South Zone of Nigeria. *Edo Journal of Counselling*, 2(2), 165-174.
- Moser, A.; and Korstjens, I. (2018). Series: Practical Guidance to Qualitative Research. Part 3: Sampling, Data Collection and Analysis. *European Journal of General Practice*, 24(1), 9–18.
- Muraru, A., Turliuc, M. (2012). Family-of-origin, romantic attachment and marital adjustment: a path analysis model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 33,90-94.
- Onu, F. O., & Armstrong, M. P. (2013). The ideal man: An investigation into qualities that influences mate selection among female undergraduate students. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 3(1), 80-84.
- Robitschek C. (1998). Personal Growth Initiative: The Construct and its Measure. *Measurement and Evaluation in Counselling and Development*, 30, 183-198.
- Robitschek, C., Ashton, M. W., Spring, C. C., Geiger, N., Byers, D., Schotts, G. C., & Thoen, M. A. (2012). Development and psychometric evaluation

of the Personal Growth Initiative Scale-II. *Journal of counseling psychology*, 59(2), 274.

Stone, M.K. and Hutchinson, R.L. (2009). Familial conflict and attitudes toward marriage. *Journal of Divorce and Remarriage*, 76(1), 54-68.

Tashiro. Ty & Frazier, P. (2003). "I will never be in relationship that again":personal Growth following romantic relationship breakup. *Personal relationships*, (10), 113-128.

Taube, J., & Warnaby, G. (2017). How brand interaction in pop-up shops influences consumers' perceptions of luxury fashion retailers. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 21(3), 385-399.

Weiss, J. M. (2014). *Marital preparation, experiences, and personal qualities in a qualitative study of individuals in great marriages*. USA: Utah State University.